

Газет 2001-йисан
ноябрдилаай акъатзава

Эренлардин СЕС

РД - дин Докъузпара райондин общественно-политический газет.
Общественно-политическая газета Докузпаринского района РД.

№47 (872) 21-ноябрь, арбе, 2018-йис. Газетдин са экз. кымет киоскрай - 10 манат

Играми дишегълияр! Квез Дидедин йикъан сувар рикIин сидкъидай мубаракрай!

И сувар руьгъдин милайим чимивилив ацIанва, гъикI хьи, дуьньядин аялри виридалайни играми ва багъа инсанриз - чпин дидейриз ам тебрикзава. Аялриз уьмуьр бахш авун, абур халис инсанар яз чIехи авун, вири кIанивал, тавазивал абурув вахкун: гъам сагълам къуватар ва руьгъ - им гъар са дишегълидин патай паклу ва баркаллу зегъмет я. «Диде» - чина хъвер аваз, аялди мецел гъизвай сифте гаф я. Ам чна хажалатдин агъур декъикъайра тикрарзава. Дуьньяда гъар са инсандиз дидегилай мукъва кас, регъимлу даях авач. Дуьньядин паклувал, гуьзелвал дидедин ерийри лишанламишзава. Ада чаз вири четивилер алудиз умудлувилелди куьмекар гузва.

Дидейрин йикъан сувар Виридуьньядин халкъари къаршиламишзава. И сувар - камаллувилдин ярж, жумартлувилдин

мягъкем тереф авайди я. Чна, юкъ агъузна дишегълийриз, бадейриз, жегъил дишегълийриз абурун гуьзел сувар мубаракзава.

Играми дидеяр! РикIяй къвезвай кIанивилин, гъурметдин гафар къабула. Квехъ дидевилин бахтар, мягъкем сагъламвилер хъурай! Къулайвилелди ва

асайишвилелди Куь вири муралар къилиз акъатрай. Гъамуни ва пашманвили Куьн садрани акIажар тавурай! Квез веледрикай эквер акурай!

А. М. АЛИСКЕРОВ,
«Докъузпара район» МР-дин Къил

25-НОВАБРЬ - ДИДЕЙРИН ЙИКЪАЗ ТАЛУКЪ ЯЗ

КIанивилин гъуьндуьр

Халкъдин мисалда тагъанвайвал, буба далудихъ галай дагъ ятIа, диде бушлухриз лув гуз

тазвай лувар я. Эхъ, дидеяр чун патал вири я. Гъавилай РФ-дин Госдумадин дишегълийрин, хизандин

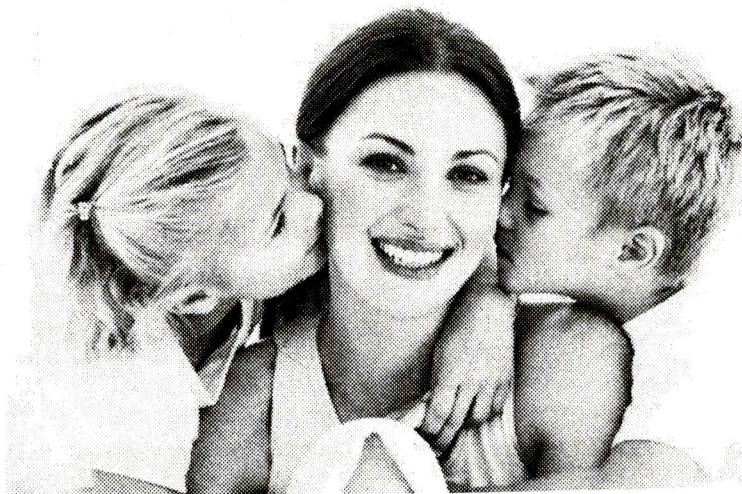
ва жегъилрин крарин рекъай Комитетди Россияда Дидейрин югъ

тайинарунин ва ам сувар хъиз кыле тухунин теклиф ганай.

1998-йисан 30-январдиз Россиядин Федерациядин Президентдин Указдалди ноябрдин вацран ял ядай (гъяд) эхиримжи югъ Россиядин дидейрин Югъ яз малумарна. Анлай инихъ ам сувар хъиз кыле тухузва. Ци ам 25-ноябрдал ацалтзава. Къейд авун лазим я хьи, дуньядин хейлин уьлквейра (Греция, Италия, Великобритания) Дидейрин югъ асиррилай къейдзава.

Диде инсаниятдин сихил, несил давамарзавай бинейрин бине я. Адав гъа и кар фикирда къуна эгечини авуна кланда. Гъайиф хьи, чи районра, хуьрера Дидейрин югъ сувар тирди фикирдай акъатзава, ихътин югъ авайди гъич рикелни къевзвач. Гъикъван хъсан жадай, яргъара авайбуру зенгер авуна, телер рахкурна, мукъвал алайбур патав фена, дидейриз чпин сувар мубарак авунайга, абуруз рикел аламукъдай савкъатар пишкешнайга, чеб гъамиша рикел алайди тестикъар авунайга. Диде гъар са кас патал виридалайни багъа кас я эхир! Абурув чи патавай къван кланивилин вад-цуд процент хъайитлани агакъарун лазим я. Къивачел залан хъайи чавалай дишегълиди дидевилин везифа, жавабдарвал гъиссзава, ада вичин виридалайни хъсан инсанвилини ерийриз рехъ ачухзава, шумуд аял дуньядал акъудайтлани, абурун гъакъиндай югъди-йифди къайгъударвал чугвазва, абуруз риклин чим, кланивал гузва. Лазим атайла, велелар къаза-балайрикай,

Палрикай-квалрикайни хуьзва. Гъа са вахтунда дидейри балайриз ахлакъдин, намусдин, инсанвилини, гъахълувилини тербияни гузва. Дидевилин буржи пара жавабдарди я. Диде гафунин метлеб зурбади, общество патал ада чугвазвай зегъметдин негъижаярни винизбур я. Гъавилай РФ-дин Гъукуматди дишегълийрин гъал-агъвал хъсанардай милли программа къабулнава. Аник гъаф аялар авай хизанарни, буба къилел алачиз, абуру тербияламишзавай дидеярни, жегъил хизанар акатзава.

Авайвал лагъайтга, Дагъустан республикадин дидейрин, дишегълийрин гъал – агъвал са акъван тарифдайди туш. Уьлкведа кардик кутунвай программарин куьмекарни абурув гъамиша агакъзавач. Чина аялрин пособийрин къадарни, Россиядин маса регионрив гекъигайла, агъузбур я. Чаз инанмишвал ийиз

кланзава хьи, и барабарсузвал арадай акъудда ва Дагъустандин дидеярни, асайишвилерал, гъукуматдин куьмекрал гъалтайла, гъугъуна амукъдач. Гъикъ лагъайтга, Дагъустандин дидеяр вири рекъерай дамах авуниз, баркалла лугъуниз лайихлубур я. Абуру неинки республикадин агъалийрин къадар артухаруник чпин лайихлу пай кутазава, гъакъ зегъметдани, илимдани, спортдани, маса хилерани агалкъунралди зегъмет чугвазва. Республикада ислягъ, сагълам гъалар мягъкемарунин карда чпин гаф лугъузва.

Сагъвал гурай дидеярин! Яшлубурузни, жегъилбурузни! Къез Сувар мубаракрай, гъуьрметлу дидеяр! Куьн гъар са велел патал Рагъни Варз, Нурни Чим, Берекатни Бахт, Умудни Панагъ, Уьмуьрни Гележег я!

Шагъбала ШАГЪБАЛАЕВ

Къалажухдал сход кыле фена

16-ноябрдиз чи райондин Къалажухрин хуьре жематдин сход кыле фена. Ана хуьруьн жематди, общественный хатасузвилини рекъай Докъузпара райондин къилин заместитель Къ.Мегъединова, Къалажух хуьруьн администрациядин къил З.Мирзоева, Россиядин МВД-дин «Ахтынский» МО-дин работникар тир Р.Байрамалиева, Р.Кичебегова,

И.Исмаилова ва РФ-дин ФСБ-дин сергъятрин къуллугъдин векил Э.Агъмедова иштиракна.

Сходдал алай къилин месэла терроризмдизни экстремизмдиз аксивалунихъ галаз алакълуду тир. Идалайни гъейри, агъалийрин иштираквал авай мярекатдал хуьруьн яшайишдихъ галаз алакълуду месэлярни веревирдна.

Вичин рахунра

Къ.Мегъединова къейд авурвал, терроризмдизни экстремизмдиз вирида санал аксивалун герек я. Адан гафарай, чи райондин цудалайни гъаф агъалияр международный розыскда ава, абурукай гъафбур къалажухвиар я. Чуру, шаклу рекъера гъат тавун патал вирибур уях хъун чарасуз я. Эхирдай Къ.Мегъединова хуьруьн агъалийриз

агьсақбалрин совет тешкилун теклифна. Гележегда адан иштираквал аваз и ва маса месэляяр веревирд ийиз, гьялпиз жеда.

Э.Агьмедова сергьятдин зонайриз финин жигьетдай законда хьанвай дегишвилерикай, цийивилерикай ихтилатна. Кьилин месэла веревирд авурдалай кьулухь, агьалийри яшайишдин месэляярни кьарагьарна. Кьилди кьачуртла, П.Ягьуфова, А.Мимерзаева, Д.Яхьяева, М.Кьарибова, Ш.Микаилова, Э.Бегбубаева, Д.Эмиралиева ва масабур тлал алай месэляйрин гьакьиндай чпин фикирар лагьана.

Агьалийри хуьруьн кьенепатан рекьер ремонт авуниин чарасзувликай лагьана, хуьре спортдал машгьул жедай гьич са мумкинвални авачирвилай, мектебдин вилик квай багьдикай

жегьилар патал футбол кьугьвадай майдан тукьлурунин месэлани кьарагьарна. Мумкинвилай менфят кьачуна, агьалийри общественный хатасузвили рекьяй райондин кьилин заместитель

Кь.Мегьединовавай и месэляяр гьялуниин карда куьмек гун тлалабна.

К. ФЕРЗАЛИЕВ

Рекьера – ажалдин гел...

(Виридуьньядин рекьерин ва транспортдин вакьайрин кьурбандрин йикъаз талукь яз)

Малум тирвал, гьар йисуз рекьерин ва транспортдин вакьайрин нетижада дуьньяда 1,3 миллион инсан рекьизва, 50 миллион касдал хирер-кьацгар жезва, абур уьмуьрлук набудар яз амуькзав. Жегьил чанар кьирмиш хьунин рекье (абурун яш шудалай кьанни кьудалди гьисабзав. – макьаладин автордин кьейд Ш.Ш.) рекьерин ва транспортдин гьерекатди сад лагьай чка кьазва. Гьисабзавайвал, гьар ругуд секундилай са вуж ятла рекьизва ва са нел ятла хирер жезва. 2005- йисан октябрдиз ООН-дин Генеральный ассабляеди вири уьлквейриз рекьерин ва транспортдин вакьайрик телеф хьайи кьурбандрин Югь кьейддай махсус кьарар кьабулна. И Югь тешкилунин макьсад рекьера кьейибур рикел хуьнин, абурун багьрийриз тесселияр гунин буржидалди лишанламиш жезвай. ВОЗ-динни вири дуьньядин уьлквейриз рекьера хатасузвал

хуьниз, дикьет квадар тавуниз, кьилел кьезвай хаталу судураар алудуниз эвер гузва. 2009- йисан ноябрдиз рекьерин хатасузвили талукь яз сад лугьай Министерский конференция кьиле фена. Ам ООН-дин кьарардалди «Рекьер хатасузбур ийин» эвер гуник кваз хьана. А кампанидин активистри дуьньядин вири гьукуматриз 2010-2020-йисар рекьерин хатасузвал хуьниз эвер гузвай, ажалдив кьил хьажиз тан тийидайбур авуниз

теклифар гузвай маналу мурадрив ацанва. **Кьилин суал кьезва:**

Вучиз жегьил чанар рекьерин аварийрик акатзава?

- Абур бедбахтвилиин дуьшуьшрик акатунин себебар ава;
- рекьерин истемешунриз лазим дережада аваз дикьет гузвач;
- чпин бедендин еримишвилиз, месела, аскан экъечлуниз фикир гузвач, яни ростдиз;

- ругулли, жегьилри,

таяр-тушерин низамдин таъсирдик кваз улакьдин ериш хкажзава, абур кефли яз рулдихь ацукьзава, хатасузвал хуьдай ч'улар, шлемар ишлемишзава. Нетижда 400 000 касдив агакьна жегьилар вафат жезва. Рекъизвайбурук яхдиз физвайбур, мотоциклистар ва общественный транспортдин пассажирар акатзава.

- Бес рекъерин хатасузвал гьикI таъминарда? –

И эвер гуник кваз 2007- йисан

23-29-апрелдин йикъара кьиле фейи ООН-дин рекъериз талукь гьафтедин документра кьейдзава:

- аварияр халкьдин агьвал агъуз дережада авай чкайра артух ва гзаф жезва;

- вири уьлквейра улакьдин еришдиз талукь зонаяр, зулар тешкилзава;

- рулдихь 0,05 граммдилаь артух тушиз ички кваз ацукьна виже кьезва;

- шлемар ишлемишай

дуйшуьшра ажалдин кьурху 45-60 процентдин агъузариж жезва, хирер-кьацIар хуьникай 75 процентдин хуьзва;

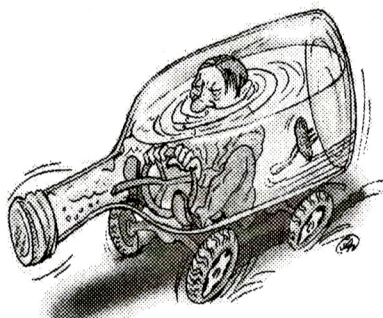
- фад, вахтунда больницадин номердиз зенг авун, гьар са региондихь вичин махсус номер хьун кьутармиш авунин рекъе важиблу кам я.

Шагьбала ШАГЬБАЛАЕВ

Шагьбала ШАГЬБАЛАЕВ

Вахтсуз ажал гьимир жуваз!

Алай замана я алаш-булаш,
Ада чун вахтсуз, рекъизва яваш.
Жегьил чанар чи ийизва кьурбанд,
Ч'уру кьилихри кьунва чакай банд:
Сада ч'угвазва тиряк квай затIар,
Муькуьда ички, авачиз кьадар.
Кефли яз жегьил рулдихь галазва,
Вири гьерекат пулдихь галазва...
Рекъизва инсан нубат алачиз,
Де вуж рекъизва гьалатI галачиз? –
Сада вегъезва кьвалалай улакь,
Сада вахчузва папавай тIалакь.
Етим аялар жезва нягс ч'ехи
Руьгдивай тIалар тежезвай эхи.
Сурари кьазва сергьятар гегьенш,
Наквар кьазва хьби, кьит дарман я хвеш.
Вахтсуз уьлкведа тахьайтIа низам,
ТахьайтIа дикьет, тахьайтIа илгьам.
Адан пакад югь – тамам ажал я,
Ацалтдайди туш вични гужал я,
Чи ажал, якьин, хушуналди я,
Жува-жуваз кьаст авуналди я.
За кьез лугъузва, гьеле вахт амаз:
- Вахтсуз тир ажал, ша, гьимир жуваз!

Хаталу улакьар

Россиядин саки са пай агьалийри маршруткаяр виридалайни хаталу улакьар яз гьисабзава. «Новости» РИА-ди хабар гузвайвал, и гьакьиндай Россиядин обществодин фикирар чирдай центради тухвай ахтармишунрин нетижайри шагьидвалзава.

Юкьван гьисабдалди, маршрутдин таксидикай менфят кьачуник уьлкведин 47 процент агьалийриз хаталувал кваз аквазва. Москва ва Санкт-Петербург шегьерра и улакьар хаталу яз гьисабзавайбурун кьадар 59 процентдив агакьнава. Хабарар кьурбурукай (38 процентди) самолетни хаталу улакь яз гьисабзава.

31 процентди кьейдзавайвал, маршруткада

аваз фидайла, шофердин тахсир яз аварияр арадал атуни инсанрик кьалабулух кутазва. Цавун улакьдикай менфят кьачузвайбуруз технический гьал пис хьуникди самолет масанихь акьатунихьай кьурхулувал ава. Метродин пассажирриз лагьайтIа, терактар арадал атунихьай кичлезва.

Общественный улакьрикай виридалайни машгьурбур автобус, троллейбус ва трамвай я. Хабарар кьурбурукай 74 процентди эхиримжи йисуз и улакьрикай менфят кьачунва. Ибурулай гьейри, 63 процент инсанри маршруткани ишлемишзава.

Хабарар кьунин жуьреда ахтармишунин серенжем 1600 россиявидин арада кьиле тухвана.

Гьазурайди –
Лезги ФЕТГЬУЬЛЛАГЬ

Лезги шаирри Мугъаммад Пайгъамбардиз, салам ва хийир – дуьа хьурай адаз Аллагъдин патай, бахшна кхьенвай чӀалар

Ахцегь МИРЗЕ – АЛИ

Ярагь МЕГЪАМЕД

Пайгъамбардин тариф

Вун Аллагъдин рикӀ алайди, экуьнин нур я, Расул,
Вун рагъни варз, алемрин нур, ирид цавар, я Расул.
ТӀазвайбуруз вун шифадин къеледин вар, я Расул,
Ва дергагъдиз эверна, зав ая рафтар, я Расул:
Дава – дарман тек вун я зи дердиниз гьар, я Расул.
Дустарин гьар са кардин къил – велвела, къал, къелет я,
Гъейрат квахъай душмандин кар къилиз финиф адет я,
Эхир сад я къведбурунни – шел хвал, гатай къил-мет я.
Мискъивилин, къанихвилин ялавда хьун зиллет я,
Ахтын гьалдиз мийир лайих гьич зи къадар, я Расул.
Сад Аллагъди къалай рекъай фидайдени са вун я,
Чаз рикӀ алай пайгъамбар яз чидайдени са вун я,
Гуьзелвилин дун дуьньядал гьидайдени са вун я,
Зунни амай гунагъкарар хуьдайдени са вун я,
Аллагъдин са нуькверни туш вун къван пайгар, я Расул.
Вун ацукьна Сад Аллагъдин вилик, адав рахана,
Уьмуьр халкъдай гуьзелвилив вири беден ацӀана.
Мергъяматдин бахтлувилин лепейрал зун къугъвана,
Лугъуз тежер ви иервал Аллагъдила атана,
Алататдин имаратдив вун барабар я Расул.
Ви дустарин арадавай са лукӀ я зун, есир я,
Валай къулухъ Алидизни икрамзавай факъир я.
Югъди-йифди вун акваз кӀанз къарайсуз я, кегъкир я,
Агакьун ви патав Ахцегь Мирзедин ферз-фикир я,
Атай чӀавуз къабула зун, тийиз инкар, я Расул.

Лезги САЛИГЪ

Я Наби!

Ви гафар куьн хъанач завай,
за вуч ийин, я Наби?!
Мягъшердин югъ атайла,
зи гьал я четин, я Наби!
Ви уьмметар ваз савкъатар
гваз къведайла вилик ви,
ГьикӀ къведа зун ичӀи гьил гваз,
чӀулав яз чин, я Наби?!
Зун къаних я акунихъ ви
гуьзел къамат, суй, сифет,
Вун ахварай къванни акун
зенд я рикӀин, я Наби!
Вун я гьардан сагъиб-нажат,
гьардан къайгъу чӀугварди,
На техвейтӀа, зи чка
жегъеннем дерин, я Наби!
Вун дуьньяда шафакъатдин
шагъ я вири алемриз,
На са вил заз ягънайтӀа, рикӀ
жедай секин, я Наби!

ТӀварун стхадиз

КӀела, стха, гьар макъамда абурлу жервал,
Синагърани азабра вун сабурлу жервал.
Гьикъван вуна къазанмишиз хьайтӀа чирвал,
Гьакъван сабур багъишда ваз гьакъикъат тирвал.
Шадвилер ваз чирвилери гуда хьи гьикъван –
Сад Аллагъдин камалдикай пай гуда къакъан!
Вун мураддихъ рекъе твада фикирри таптагъ,
Хьелдин гел хьиз дуьзди жеда ви рехъ,
гуьгуьл – сагъ.
Шаклувилер чирвилерив ая на магълуб,
Тамамвилин, дуьзгуьнвилин хаз тахъуй кӀалуб.
Алимривай жузуз жуваз шак алай сирер,
Пайгъамбардин гьадисаяр чира на иер.
Сабурлу хьухъ рикӀевай кар тефейла къилиз,
Зун къулавай къакъатайла, за эхайди хьиз.
Са агъзурни къве вишни яхӀурни вад лагъай
Йисуз заз дерт акурди я. Аллагъди цавай
Шафакъатдин марф ракъурна чал, алудна чи пар,
Хьвана чна хуш мижейрив ацӀанвай къапар.
Я Сад Аллагъ, гьил къачу на и факъир залай –
Югъди-йифди ваз дуьаяр ийизвайвиляй.
ТӀварун ста, хьухъ арха заз Мягъшердин юкъуз,
Ви гуььрметрин вилик зи къил тежервал агъуз.

Ахцегь АБДУРАГЪМАН

Я Расул!

Вун чивирри махлукъатдин дамахдин дагъ, я Расул!
Муьгъуьббатди кузвайбурун вун я чирагъ, – я Расул!
Дережадиз виниз къилих, мураддин чагъ, я Расул!
Халкъдин чӀехи къудратдалди хьанвай хкъягъ, я Расул!
Вун я хкъахъ тийир чӀехи пакаман рагъ, я Расул!
Низам-къайда тун паталди вун дуьньядиз атана,
Вун Аллагъдин патав фена, цавун бушлух атӀана,
Илагъиди ви мурадар вири къилиз тухвана,
Шадвал ийиз, чарх ягъиз вал, малаикри лагъана:
«Ваз хвашкалди, Аллагъдин дуст, хьурай вун сагъ, я Расул!
Ви пакъ къамат махлукъатдиз тамамдаказ акуна,
Пайгъамбаррин руьгъеризни вуна иман авуна,
На къалурай муьжизатри халкъар туна тавуна,
Им ваз лайих дережа я и дуьньядин дугуна,
Вун варз я чи, экуь ийир чилин утагъ, я Расул!
Вун гьахъвал гвай падишагъ я, зун я гьакӀан бейниван,
Зун гьар чӀавуз ви вилик ква, хуьзва за ви дин-иман,
Вун чи панагъ хъана, язва, жеда мадни даиман,
Зи муьгъуьббат са вахъди я, валди адал ала чан,
Хуьдай чӀуру рекъикай чун къеле – синагъ, я Расул!»

Терроризм фендигар дяве я

Алай аямда международный терроризмдихь галаз женг тухунин кар амадалайни векьи авун герек тирди, дуьньядин общество гьавурда гьатнава. Адахь галаз женг тухун патал лап векьи ва гьязли жедай серенжемар кьабулна кIанда. Гьакьикьатда терроризмди дуьньядиз дяве малумарнава. Анжах кьецепатан. Гзаф гьукуматри терроризмдихь галаз анжах гужунин кьайда хкягьнава. Эгер терроризмдихь галаз физвай женг 30 йисалай гзаф яз хьайитIа, са шеь малум я: терроризмдихь галаз авай дяведиз фронтгар ва армияр жедач, амма чIехи маспштабра аваз яргьал вахтунин тегьерда аваз фида.

Терроризмдихь галаз женг тухунин кьайдаяр шартIлудаказ гужунин ва праводин, кьенепатан ва им адан нетижасузвилини лишан яз гьисаба кьуртIа жезва. Гужуналди ийизвай женгинин тегьер терроризмдихь галаз ваь, анжах адан винел акьалгнавай лишанрихь галаз я. РикIел хвена кIанда, терроризм – им гьамиша са тайин тир вакьийриз желбнавай обществодин фикир я.

Международный терроризмдал гьалибвал кьачудай сифте алахьун 1937 – йисуз Миллетрин Лигади кьабулай закон я.

Россияда терроризмдихь галаз ФСБ-ди женг тухузва. Терроризмдихь галаз лазим хьайи вахтунда женгиниз экьечIдай отрядар гьар са кьуватдин кьурулушрин министерствойра тешкилнава.

Террактрин вилик пад кьазвай серенжемар кьенепатанбур я. Гьа ибур виридалайни таьсирлубур я лагьайтIа жеда. Террактдин вилик пад кьаз регьят я - амма адан нетижайрихь галаз женг тухуз четин. Нубатдин бедбахтвал гьина жедатIа виликамаз чир жедач. Гьавилай, гьазурзавай террактдикай спецслужбайриз, виликамаз информация жагьуриз гзаф четин я.

Терроризмдихь галаз женг тухунин кьецепатан серенжемар

ибур, сад лагьайди, терроризмдиз акси махсус законар кьабулун, терроризмдихь галаз женг тухузвай гьукуматрихь галаз алакьа хуьн. Кьвед лагьайди, международный терроризмдиз куьмекзавай гьукуматар экономикадин жигьетдай кIевера тун.

Террористрин дестейриз акси яз, та абур терг жедалди векьи ягьунар кьун чарасуз я. Гьа са вахтунда терроризм арадал атуниин себебрихь галазни женг тухвана кIанда. Кьилин себебар сиясатдин, экономикадинни-яшайишдин, диндин ва руьгьдин терефар я.

Сиясатдин нетижаяр себеб хьана арадал кьезвай терроризм – им адан мягькемсузвал винел акьалтайла жезва. Статистикади кьалурзавайвал, гьа сиясатдин мягькемсузвал авай вахтунда садлагьана террориствилини гьерекатар хкаж жезва.

Экономикадинни-яшайишдин себебриз килигайтIа, кьилинди, им гьукуматда агьалийрин дуланажагьдин шартIар агьуз аватуникди жезва.

Экономикадин. Алай аямда терроризм – им нафтIадилай жезвай хьтин кьазанжийриз барабар, ам тешкилайбурун жибинач ацIурдай бизнес я. Яракьар, наркотикар, инсанар маса гуз гзаф кьадарда хийир кьачузва. Мисал яз Чечняда хьайи дяве гьиз жеда. Саудан Аравиядай ва ОАЭ-дай ачухдаказ

туьквенрин ва базаррин вилик квай майданра садакьадин пулар кIватдай сейфер эцигнава. Чпивай хьайитIа абур, Чечняда авай азадвал патал дяве тухузвай «мусурманриз» кIватIзавайбур тир. Телевизордай экуьнлай няналди урус аскеррин пекер алай боевикри ислягьвал гвай агьалияр рекьиз, абурун мал-девлет тарашиз кьалурзава, гуя а кIвалахар динсуз урусри ийизва. Адалай кьулухь а гьукуматра, Россиядин кьушунар акьудун паталди гзаф кьадарда боевикриз куьмек яз садакьайрин пулар кIватIзава.

Диндин. Алай аямда зулумар таблигьат ийизвай гьар жуьредин диндин рекьер ава. Абурукай виридалайни машгьурди вагьабизм я. Вичин бине ада XVIII асирда Саудан Аравиядай кьачунва. Вагьабизм арадал атай вахтунилай та кьенин йикьалди, дуьньяда адан таьсирдак акаатай инсанрин патай обществодиз анжах са зарар хьанва. Гьавилай, гзаф вахтара террористри чпин гьакьикьи фикирар диндин лозунгралди чуьнуьхарзава.

Руьгьдин. Терроризм арадал атуниин руьгьдин кьилин себебар – им алай вахтунин обществодин кризис, инсанрин намусдин ва ихтияррин ивирач агьуз аватун. Месела, са бязи гьукуматра аялар терроризмдин лозунгралди чIехи ийизва ва масабур

Вадим АГЪАМУРАДОВ

Руйгъдин тӀугъвал – наркомания

Алай вахтунда Россиядин вилик акъвазнавай кьилин месэлайрикай сад наркоманиядихъ галаз женг тухуня. СССР чкӀайдалай кьулухъ къецепатан уьлквейрин фикир чи уьлкведин гележег терг авун тир. Абуру чпин чӀулав фикирар кьилиз акьудун паталди, сифте нубатда, жегил несилрин сагъламвал кьайдадикай хкуддай рекьерихъ къекъез хьана. И кар фикирда кьуна абуру Россиядиз наркотикар чӀукӀурдай рекьер жагъурна. А делилри тестикъарзавайвал, эгер ихътин кьайдада кьиле физ хьайитӀа, чи халкъдихъ гележег жедач.

Наркотикар зегьер тирди садазни сир туш. Ишлемишзавай къадардилай аслу тушиз абуру, чи чандиз туькӀур техжер зарар гузва. Вичи инсандин психикадиз таъсирунин кьуват хьуниз килигна наркотикар, вири Россиядин сергьятра чкӀанва.

Абуру саки вири органар харапӀава, иллаки кьилин мефтӀедиз, чӀулав лекьиниз, дуркӀунриз, рикӀиз таъсирзава. Наркотикар ивидин дамардиз язавай инсанди гьамиша гьакӀ ийиз хьайитӀа, адан, 6-8 йисалай, сифте нубатда, чӀулав лекьини ахпа рикӀи герек кьайдада кӀвалах хьийидач, абур харапӀи жезва. ГьакӀни наркотикар ишлемишзавайбурук жуьреба-жуьре азарар акатзава: СПИД, гепатит В ва С, ва гепатит «дельта» дарманар авурла, сагъ тежедай азар я.

Наркотикар ишлемишунин виридалайни машгӀур себеб ам я хьи, инсанриз сугьул уьмуьрдикай катиз кӀанзава, «кеферар» чӀугъаз чалишмиш жезва, вилик акъвазнавай везифаяр рикӀелай алудиз кӀанзава. Накотикрилай уьмуьр аслу инсанриз кьвердавай, а зегьер гзаф ишлемишдай иштягъар жезва.

Ишлемишай доза хьатдайдла, наркомандин беденди ам генани тӀалабава. Генани са доза наркотик гьинай жагъурдатӀа лугъудай

фикирар наркомандин кьилляй акъатзавач. Гьа и жуьреда адаз нервийрин зурзунар, кьайи фул, мекьи гьекъ акъатда, ара атӀуз кьен фида, экъуьчда, кӀарабра ва якӀара тӀалар жеда, кьилин тӀалар пайда жеда, ахвариз тефиз, гьасятда хьел къез жеда. Ибур гьеле наркомандин лишанрин вири сиягъ туш.

Наркотикар чӀугъазвайбуруз гзаф вахтара начагъ аялар жезва. Кьалабулух кутазвай себеб ам я хьи, наркотикар ишлемишзавай инсанрин яшар кьвердавай агъуз аватзава. Статистикадин делилрай акъазвайвал, Россиядин 12-13 йис тамам хьанвай 40% школьникри чпин уьмуьрда наркотикрин дад акуна (гьа жергедай тенбек ва ички).

Алай аямда дуьнья тирвал, наркотикар законсузбур яз гьисаба къазва. Гьар йисуз виш тоннралди наркотикар конфисковатзава, километрийралди канабдин никлериз цӀаяр язава, вишералди наркотикар маса гузвайбур дустагъламишзава, наркоманар сагъардай азарханаяр тешкилзава, амма гьар гьикӀ хьайитӀани, наркотикар ва абур ишлемишзавайбурун къадар йисалай-суз артух жезва. Ахътин инсанрин кьилин гьалатӀ ам я хьи, чпиз наркотикри бахт гьийаиди, уьмуьр шадар ийидайдахъ инанмиш я, амма мукъвал вахтунда чеб ягъалмиш хьанвайдан гьавурда гьатзава ва яргъал гьар нихъ

хьайитӀани, дуьзгьун уьмуьрдиз – наркотикар галачиз, хкведай кьуватар жезвач.

Наркотикрин таъсирдик акатнавай инсанди руйгъдин ва бедендин тӀал гьисс хьийидач, къезил ва кьулай гьал пайда жеда. Ахътин вахтар хьана хьи, инсандиз пенжердай хкадарна, лув гуз жедайди хьиз, авай. Гьа ихътин гьал анжах наркотик ивидик кумукьдалди жеда.

Наркотикар ишлемишзавай инсанди вичин уьмуьрдал гуьзчивал къадарзава, санлай ам дегип жезва: тапархъан, инсафсуз, кубутдиз элкьезва. Яваш-яваш ам акьулдизни кьери жезва.

Наркотикар ишлемишзавайбурун жергейра гзаф вахтара жегьилар гьатзава. Кьилин себеб ам я хьи, жегьил авай дестейра наркотикар ишлемишзавайбур хьайитӀа, гьамни са вахтундилай гьабуроз тешпигъ хьжеда. Адалай башкъа яз, наркомафиядиз жегьилар жезмай кьван гзаф а рекьиз тухудай тайин тир чпин методика ава. Абурукай кьилинди, наркотикрин сифтегъан доза пулсуздаказ пайзава. Гуьгьунлай наркоманар хьийибуру абурун товар къачузва.

Наркомания дяве хътин мусибат я, гьатта гьадалайни пис. Гегьеншидиз чкӀанвай а нукьсанди гьукумат ва миллет

